

ته فسیری سورتهی (العصر) و په ندو ناموژگاری و هرگرتن لئی

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله وعلى آله وصحبه ومن والاه، وبعد:

سه ره تا: به پاستی خوی په روه ردگار قورئانی دابه زاندووه بو سود و په ندو ناموژگاری و هرگرتن لئی، وهك ده فهرمویت: ﴿ فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ ﴾ [الحشر: 2]. واته: په ندو ناموژگاری و هرگرتن لئی خاوهن بیرو هوشه کان، وه فهرمانی کردوه به لئی وردبوونه وهو بیرکردنه وه له ماناو و اتاکانی، وهك ده فهرمویت: ﴿ أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا ﴾ [محمد: 24]. واته: نه وه بوچی له قورئان ورد نابنه وه؟ یان دلّه کان قوفلیان لئی دراوه؟! .

وه هر کاتیک قورئان به لیور دبوونه وهو بیرلیکرنه وهو خویندرا، کاریگری و شوینه واریکی گه وره ی ده بیت له سره درون و هه لس و کهوت و په وشتی ئاده میزاد، وه کاتیک پرسیار له عائیشه کرا (خوای لئی پازای بیت) دهر باره ی په وشتی پیغه مبر ﷺ، فهرموی: (كَانَ خُلُقُهُ الْقُرْآنَ)⁽¹⁾. واته: په وشتی بریتی بوو له قورئان، نه مهش له بهر نه وه ی قورئانی کردبوو به مه نه هج و پریازی ژبانی له خویندنه وهو بیرلیکرنه وهو جی به جی کردنیدا .

بویه هر له بهر گرنگی نه م بابه ته، نه م گوشه یه مان ته رخان کرد بوته فسیری سورتهی (العصر) به م ناو نیشانه:

(سورتهی العصر و په ندو ناموژگاری و هرگرتن لئی)، وه هوکاری هه لبراردنی نه م سورته ته ش نه وه یه که: په پریازیکی ته واری ژبانی موسلمانانه به تاک و کومه لگاوه، وه هر که سی له م سورته ته وورد بیته وه، نه واپیک هینه ره به رزو نمونه یی به کانی کومه لگای کامل و سه رکه وتوی تیدا ده دوزیته وه .

خوای گه وره سه ره تای سورته ته که به ﴿ وَالْعَصْرِ ﴾ ده ست پیده کات، که نه ویش هه موو روظگار ده گریته وه که خوای گه وره سویندی پی خواردووه، وه لیتره وه گرنگی کاتمان بو دهر ده که ویت، چونکه خوای پاک و بی هاوتا گه وره یه و سویند ناخوات ته نها به شتی گه وره نه بیت .

وه و تراوه: خوای گه وره سویندی به نویژی عصر خواردووه له بهر گه وره یی به که ی، وهك له فهرموده ی پیغه مبردا هاتووه ﷺ که فهرمویه تی: (مَنْ فَاتَهُ فَكَأَنَّمَا وَتَرَ أَهْلَهُ وَمَالَهُ)⁽²⁾. واته: هر که سی نویژی عصر له ده ست بدات، وهك نه وه وایه که مال و سامانی له ده ست دابیت، وه تاییهت کراوه به و

(1) (صحیح الجامع الصغیر: 4811 / 2).

(2) (البخاری: 55).

گه وره یی یه له بهر ئه وهی ئه نجام دانی ئه م عیباده ته (نوژی عهصر) گرانتره، له بهر سه رگه رمی خه لکی به بازارگانی وکاسبی کردنیان له کۆتایی یه کانی ئه و پۆژه داو خه ریک بوون به ده ستخستنی بزژیوی- یانه وه) .

ابن الحریر الطبری ده فهرموئ: پیکان (صواب) ئه وه یه که بوتریت:

(پهروه ردگارمان سویندی به (العصر) خواردووه، وه (عصر) یش ناوی پۆژگار، که شه وو پۆژو کاته کانی تر ده گریتته وه، واته: هه ر شتیک ئه و ناوه بیگریته وه، ده چیتته ناو ئه وهی که خوای گه وره سویندی پی خواردووه) . ﴿إِنَّ الْإِنْسَانَ لَقِيْ خُسْرٍ﴾ [العصر: 2]. واته: به راستی مرؤف له خه ساره ت مهندی دایه، ووشه ی (انسان) ئه گه رچی تاکه (مفرد) ه به لام ئه و (ال) ه کردوویه تی به (جنس)، وه (انسان) که وتۆته ناو خه ساره ت و زیانه وه وه له هه موو لایه که وه چوار ده وری داوه .

وه (الخسر و الخسران) واته: (که م بوون و نه مانی سه رمایه)، شیخ (عبدالرحمن بن ناصر السعدی) له ته فسیری ئه م ئایه ته دا ده فهرموئ: (خه ساره ت مهندبوون چه ند به شیکی هه یه: جاری واهه یه خه ساره ت مهندبوونیکی ته واهه تی یه، وه ک ئه و که سه ی که خه ساره ت مهندی دونیاو دواپۆژه، که نیعمه تی به هه شت له ده ست ده داو شایانی دۆزه خه، وه زۆر جار له چه ند پروه که وه خه ساره ت مهند بووه؛ بۆیه خه ساره ت مهندبوون گشتی یه بۆ هه موو مرؤفیک ته نها ئه وانه نه بن که خاوه نی چوار سیفاتن) که دواتر باسیان ده که ین. ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ واته: ته نها ئه وانه نه بن که ئیمانیان هیئاوه و کرده وهی چاک ئه نجام ده دن، ئه وانه ی که له بازارگانی یه کی به نرخ دان، که دونیای که م و بی نرخیان فرۆشته وه به هه شتی نه براوه و بی کۆتایی یان کپیوه .

وه له و ئایه ته پیرۆزه دا چه ند هۆکارو سیفه تیک هاتوون بۆ پزگاربوون له خه ساره ت مهندبوون، له وانه: 1- برۆا بوون به و شتانه ی که خوای گه وره فه رمانی پی کردوون، وه ئیمان و باوه ریش ته واو نابیت به بی عیلم و زانیاری بوون .

2- کرده وهی چاک: ئه مه ش هه موو کرده وه یه کی چاک ده گریتته وه، جا په یوه ندی به حه قی پهروه ردگار وه هه بیت یان به نده کانی خوای پهروه ردگار، واجب بن یان سوننه ت .

3- ئامۆژگاری یه کتری کردن له سه رحه ق و راستی، که ئه وه ش ئیمان و کرده وهی چاکه؛ یان هه ندیکیان ئامۆژگاری هه ندیکیان بکه ن به وانه .

(3) (روح المعانی: 227/3-228) .

(4) (جامع البيان: 289/15-290) .

4- ئامۆزگاری یه کتری کردن به ئارام گرتن له سهه گوی پایه لی کردنی خوی په روه ردگارو دوورکه وتنه وه له سهه پیچی کردن و لادان له سنوره کانی .

به دوو خالی یه که م و دووه م (عبد) خوی دامه زراو ده کات، وه به خالی سییه م و چواره م کومه لگا دامه زراو و ته واو ده کات، وه به ته واو کردنی هر چوار خاله که به نده سه لامه ت ده بییت له خه ساره ت مه ندبوون، وه سودو قازانجیکی گه وره ی ده ست ده که وی .

وه (مجاهد) ده فه رمویت: ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾. (واته: به ته نها ئه وانه ی که خوی گه وره به راست و ته نها داده نین له به ته نها په رستن و گوی پایه لی کردنیدا، وه کرده وه ی چاک ئه نجام ده دن و فه رمانه کانی جی به جی ده که ن و خو یان ده پارین و دور ده که ونه وه له سهه پیچی یه کانی، وه ئه وانه ی ئیمانیا ن هی ناوه جیا کراونه وه، چونکه وشه ی (الإنسان) به مانای (کۆیه) نه ک (تاک) .

﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾. واته: وه ئامۆزگاری په کتری ده که ن له سهه حه ق و ئارام گری، له (قه تاده) وه ئه ویش له (حه سه ن) وه: ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ﴾. واته: قورئانی پیروز، ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾. واته گوی پایه لی خوی گه وره .

وه ئامۆزگاری به حه ق و راستی (وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ) به تاییه ت هی نراوه، له گه ل ئه وه شدا به شیکه له کرده وه چاکه کان، وه چه نده ها ئییه ت له قورئاندا هاتوو که ئامۆزگاری له سهه حه ق و چاکه هه موو شه ریعه ت ده گریتته وه، خوی گه وره ئامۆزگاری هه موو پیغه مبه رانی کردوو له نوح و ئیبراهیم و ئه وانه ی دوی ئه وانیش هاتوون (عليهم الصلاة والسلام)، وه ک ده فه رمویت: ﴿شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ﴾ [الشورى: 13] . واته: ئایین و به رنامه ی ژیا نی بو داناون، ئه وه ی که فه رمانی پی کردوو به نوح هه ر به و شیوه یه قورئانی شی بو تو ناردوه ئه ی محمد ﷺ، وه به ئیبراهیم و موساو عیسا شمان (عليهم الصلاة والسلام) راگه یاندوو که پیبازی ئایین و یه کخوا په رستی به رنه دن و لی لانه دن، وه ئه و ئامۆزگاری یانه کارو کرده وه ی هه موو پیغه مبه ران بووه بو ئومه ته کانیان .

وه دوی ئه ویش ده فه رمویت: ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾؛ ئه ویش بو جیگیر بوون له سهه ئه م پیگا راسته، چونکه ئارام گرتن پیویسته له سهه ئه نجامدانی کرده وه ی چاک، هه ر وه ک چو ن پیویسته بو وازه یانان له سهه کاری نادرست و خراب .

(5) (ابن جریر الطبری: 290/15).

(6) (جامع البیان: 290/15) .

وههینانی ئامۆژگاری له سههه ئارام گرتن وهك هاوشان بۆ ئامۆژگاری له سهههه حهق و پاستی، به لگهیه له سهههه گهورهیی پێزو پلهی ئارام گرتن و زۆری پاداشتی ئارام گران له سهههه ئارام گرتنیان به بی ئه ندازه و حساب، وهك خوای گهوره ده فه رمویتی: ﴿إِنَّمَا يُؤْفَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ [الزمر: 10]

گرتن گرتن پهنه و ئامۆژگاری به گانهی ئه هه سورته:

1- پێویسته له سهههه مان كه چوار بنه ما فی ربین:

یه كه م: بوونی زانست و زانیاری، كه ئه ویش ناسینی خواو پیغه مبه ر ﷺ و دینی ئیسلامه به به لگه وه .
دووه م: ئه نجام دان و کارپێکردنی .
سێیه م: بانگه وازی بۆکردنی .

چواره م: ئارام گرتن له سهههه ئازارو ناره حه تی یه گانهی .

وه به لگهش له سهههه ئه مه ئه م سورته یه كه خوای گهوره ده فه رمویتی: ﴿وَالْعَصْرِ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالْحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ﴾ [العصر: 1-3].

وه ئیمامی شافیعی (په حمه تی خوای لێ بیته) ده فه رمویتی: (ئه گهه خوای گهوره هیه چ شتیکی دانه به زاندا یه جگه له م سورته، ئه وا به سیان بوو) .

2- (خوای گهوره سویند به (العصر)، ده خوات كه ئه ویش پۆژگاره، له بهر ئه وه موو په ندو به لگه زۆرانهی كه تییدا یه له پویشتن و هاتنی شه وو پۆژو پوناکی و تاریکی و ..... هتد، چونكه ئه مانه به لگه یه کی پوون و ئاشکران له سهههه ته نهایی و ده سه لاتی دروستکاریان كه خوای گهوره یه) .

3- (کاتیك مروّف پیر ده بیته و بی هیژ ده بیته، پاداشتی ئه وه کرده وه چاگانهی بۆ ده نوسریت كه له گهه نجیدا ئه نجامی داون) ؛ پالپشتی ئه م قسه یه ش، ئه م فه رموده یه یه كه ئه بو موسای ئه شهه ری ﷺ گێراویه تی یه وه ده فه رمویتی: سمعت رسول الله ﷺ غیر مرة ولا مرتین یقول: (إذا كان العبد يعمل عملاً صالحاً فشغله عنه مرض أو سفر كتب له كصالح ما كان يعمل وهو صحيح مقيم) (10). واته: گویم له پیغه مبه ری خوابوو ﷺ زیاد له جارێك و دوو جار ده یفه رموو: ئه گهه به نده یه ك کرده وهی چاك ئه نجام بدات و دواتر به هۆی نه خۆشی یه وه یان سه فه ره وه نه توانیته ئه نجامی بدات، ئه وه کرده وه چاگه كه ی بۆ ده نوسریت له بهر ئه وه ی کاتیك له ش ساغ و نیشته جی ده بوو ئه وه کرده وه یه ی ئه نجام ده دا .

(7) (الأصول الثلاثة، لشيخ الإسلام: محمد بن عبد الوهاب: ص 3).

(8) (فتح القدير: 5/ 579).

(9) (تفسير القرطبي: 179/20).

(10) (صحيح سنن أبي داود، كتاب الجنائز، باب الأمراض المكفرة للذنوب).

✦ - خه سارته مهندي له م ئايه تدا به شيويه كي گشتي هاتووه، به لام چه ند ئايه تيكي تر خه سارته مهنديان پوون كردوته وه:

* خه سارته مهندي هه يه به كافر بوون و شهريك دانان بو خواي گه وره، وهك خواي گه وره ده فهرمويت: ﴿لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ [الزمر: 65]. واته: نه گه هاوهل (شهريك) بوخوا بپيار بدهيت، كارو كرده وه چا كه كانيشت پوچه ل ده بنه وه وه خه سارته مهندي زهره رمه ند ده بيت.

* يان به وازهينان له كرده وه عيبادهت كردن، وهك خواي گه وره ده فهرمويت: ﴿وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ﴾ [المؤمنون: 103]. واته: نه وه كه سه ي ته رازوي كرده وه چا كه كانى سو ك بيت، نه وه نه فسي خويان له ده ست داوه وه خه سارته مهندي بوون.

* يان خه سارته مهندي به وازهينانه له ديني ئيسلام و ئاموژگاري كردن له سه ر حه ق و راستي، وه له دواي حه قيش جگه له گومرايي هيچي تر ني په، وهك خواي گه وره ده فهرمويت: ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ [آل عمران: 85]. واته: هه ركه سيك جگه له ئيسلام په پيره وي هه ر ئايينيكي تر بكات، نه وه لي ي وه رناگيري ت و له قيامه تيشدا له خه سارته مهندي زهره رمه ندانه.

* يان به وازهينان له ئاموژگاري كردن له سه ر ئارام گرتن له كاتي كه وتنه ناو ناربه حه تي و ته نگ و چه له مه وه، وهك خواي گه وره ده فهرمويت:

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ﴾ [الحج: 11]. واته: هه نديك له خه لكي ته نها له يه ك حاله تدا خواپه رستي ده كات، نه گه رتوشي خيرو خوشي بوو دلي پي خوشه، وه نه گه رتوشي به لايه ك بوو، سواري سه ري خو ي ده بيت و هه لده گه ريته وه وه خه سارته مهندي دنيا و قيامه ت ده بيت، هه ر نه وه شه خه سارته مهندي زهره رمه ندي پوون و ئاشكرا (ترت).

5- كرده وه به چاك دانانري ت هه تا سي مه رجى تي دا نه يه ته دي:

أ- كو ك (موافق) بيت له گه ل قورئان و سوننه ت .

ب- ني هت پاكي (الإخلاص) بو خواي گه وره .

ج- وه نه وه كه سه ي كه نه جامي ده دات، ده بيت برو دار بيت (بيت).

6- وه هه روه ها ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ هاتووه له گه ل ئاموژگاري كردن له سه ر سو زو به زه بي هاتنه وه له نيوان يه ك تري دا، وهك خواي گه وره ده فهرمويت: ﴿ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ﴾ [البلد: 17]. واته: وه ئاده ميزاد ده بيت له وانه بيت كه باوه رپيان هينا وه و ئاموژگاري يه ك تريان

(11) (أضواء البيان: 496/9-497).

(12) (أضواء البيان: 502/9).

کردوه له سهه ئارام گرتن، وه ههروهها ئامۆژگاری یه کتریان کردوه له سهه رهم و بهزهیی و میهره بانئ
 وه بهو سئ ئامۆژگاری یانه: (ئامۆژگاری له سهه حهق و ئارام گرتن و سۆزو بهزهیی)، پیک هینه رهکانئ
 کۆمه لگای نمونهیی و سهه فرارزو بهخته وهه دهسته بهه ده بیته؛ له بهه ئه وهی ئامۆژگاری له سهه حهق،
 بریتئ یه له پراگرتنی حهق و بهردهوام بوون له سهه ریگای پاست، وه به ئامۆژگاری له سهه ئارامگرتن
 ده توانن بهردهوام بن له پویشتن له سهه ئهه ریگا پاسته، وه به ئامۆژگاری له سهه سۆزو بهزهیی
 هاتنه وه به یه کتریدا، کۆمه لگا ده بیته به یهه پارچه وهه یهه لاشه یان لی دیت، وه ئهه به خششانه
 ته نهها قورئان به خشیونی و له ناو قورئانیشدا ئهه سورته ته کورته) (تر).

7- ئهه سورته ته ئامازه دهکات بهه گرنگی فه رمان کردن به چاکه و ریگرتن له خراپه، چونکه هه رکه سیئک
 بهو کاره هه لسیته توشی ئه زیهت و ئازار ده بیته، که ئه مهش پووستئ به ئارام گرتنه، هه روهه چۆن
 لوقمان علیه السلام ئامۆژگاری کورپه کهی دهکات و ده فه رمو یته: ﴿يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَأَنْهَ
 عَنِ الْمُنْكَرِ وَأَصْبِرْ عَلَىٰ مَا أَصَابَكَ﴾ [لقمان: 17]. واته: کورپه شیرینه کهه نو یژه کانت به چاکئ ئه نجام بده و
 فه رمان به چاکه بکه و ریگری له گونا ه و خراپه بکه، وه ئارام گربه له سهه ئه و ناخوشی یانه ی که توشته
 ده بن .

□ وه ریگرتنی / م. عبدالغفور عبدالله

وصلی الله علی نبینا محمد وعلی آله وصحبه وسلم.

له بلاقرا وه کانی مائپه ری فه رمووده

WWW.FERMUDE.COM